

راهکارهای پیشگیری از طلاق در خانواده ایرانی

مریم خسروی¹

چکیده

نرخ طلاق در ایران در سالهای اخیر به طور چشمگیری افزایش یافته است به طوری که کارشناسان، خانواده را نهادی آسیب پذیر می دانند. اگر جامعه ای به سوی افزایش طلاق پیش برود، حتما در استانه ی بحران قرار می گیرد. بنابراین این پدیده یک مسئله مهم اجتماعی است که با فروپاشی خانواده، آسیب های روحی و روانی برای اعضای خانواده و هم چنین پیامدهای منفی برای جامعه به همراه دارد. طلاق در خانواده ایرانی با ویژگی هایی مانند: تعهد در برابر یکدیگر، سرمایه گذاری عاطفی، از خود گذشتگی و...، دارای ابعاد مختلفی است که مقاله حاضر با روش توصیفی تحلیلی در گستره بعد فردی قدم برداشته و برخی عوامل آن نظیر خیانت، بد اخلاقی و نداشتن مهارت های لازم جهت پیشبرد زندگی زناشویی را مورد بررسی قرار داده و راهکارهایی را جهت مقابله با آنها به مخاطب عرضه می کند. در زمینه خیانت راهکارهایی مانند: توجه به امانتداری هنگام انتخاب همسر، پرهیز از ارتباطات ناسالم، غیرتمندی و...، در زمینه بد اخلاقی راهکارهایی مثل: بردباری و راههای رسیدن به آن و تعدیل مزاج، در زمینه نداشتن مهارت های لازم جهت پیشبرد زندگی زناشویی راهکارهایی همچون همدلی، احترام به یکدیگر، جلوگیری از دخالت های نابجای دیگران و... را برای مخاطب بیان می دارد.

¹ طلبه سطح دو حوزه علمیه عصمتیه سمنان
ایمیل: 1366mkhosravi@gmail
شماره تماس: 09216983851

کلید واژه

راهکار، طلاق، خانواده،

مقدمه

خانواده اولین و بنیادی ترین پایگاه اجتماعی است که شخصیت انسانی در آن شکل گرفته و بسیاری از نیازها در بستر آن برآورده می شود. بنابراین ضروری به نظر می رسد در راستای تحکیم و تعالی این نهاد تلاش نموده و عواملی را که موجب تزلزل و فرو ریختن آن می شود شناسایی کرد و با ارایه راهکار درجهت کاهش این خطرات، گام برداشت¹

پیشرفت صنعت و تکنولوژی در قرن ۲۱ و تغییر ساختار خانواده و زندگی، انسان امروز را به چالش فرا خوانده است. او برای اینکه با این چالش و مشکلات زندگی مقابله کند، باید به یک سری توانمندی ها ابزارها و شیوه ها مجهز باشد تا بتواند با استفاده از این مهارتها زندگی سالم و با استرس کمتری داشته باشد.

امروزه علی رغم ایجاد تغییرات عمیق فرهنگی و تغییر در شیوه های زندگی بسیاری از افراد در برخورد با مسائل زندگی فاقد توانایی های لازم و اساسی هستند و همین امر آنان را در مواجهه با مسائل و مشکلات زندگی روزمره و مقتضیات آن آسیب پذیر نموده است. زندگی جنبه های مختلفی دارد و در آن تلخی و شیرینی، شکست و پیروزی مشقت آسانی کامیابی و ناکامی فراوان دیده می شود. اگر آدمی

¹ آسیب شناسی طلاق و راهکارهای فقهی و حقوقی پیشگیری از آن با استعانت به سبک زندگی اسلامی

در مقابل تمام این موقعیت های دشوار و دردناک. بی دفاع بماند، لطامت جبران ناپذیری بر پیکره جسمانی و روان شناختی خود و افراد محیط پیرامونش وارد خواهد نمود^۲

از آنجا که دین غالب در ایران اسلام است آداب و رسوم ایرانیان نیز با قوانین اسلامی عجین شده و تا حد زیادی بر هم منطبق هستند بنابراین آنچه اسلام به عنوان راهکار برای یک زندگی زیبا و دلنشین ارائه می دهد می تواند همان باشد که یک خانواده ایرانی برای جلوگیری از تنش ها در پی آن است. مقالات فراوانی در زمینه روش های پیشگیری از طلاق نوشته شده است از آن جمله می توان به مقالاتی مانند (علت و جلوگیری از طلاق در ایران: محمد حسینی حیران. نوروش پور. یزدانی) و (طلاق عاطفی و راهکارهای قرآنی پیشگیری از آن: یوسفی مقدم. دین دوست سرخابی) و (آسیب شناسی طلاق و راهکارهای پیشگیری از آن: صدرالاشرفی. خنکدارطارسی. شمخانی. یوسفی افراشته) اشاره کرد. این مقاله به دنبال آن است که به روش توصیفی _تحلیلی، با ارائه برخی راهکارها اجازه ندهد یک زندگی خوب به سادگی به طلاق منجر شود و در خلال پرداختن به برخی روش های پیشگیری از طلاق، گریزی کوتاه به مساله اصلاح مزاج می زند که مساله ای موثر در اخلاق، و رفتار افراد با یک دیگر است است (برداشتی از کتاب مزاج شناسی اسلامی، تالیف نظریور رضا) که به نظر نگارنده کمتر مورد توجه قرار گرفته است. گرچه یک مقاله قرار نیست همه مشکلات را به تنهایی مورد بررسی قرار دهد و راه حل ارائه کند اما دست کم در برخی امور به فکر خواننده جهت می دهد. همچنین این مقاله در ذیل عنوان خودش به برخی ویژگی های خانواده ایرانی، بعضی عوامل طلاق مانند خیانت، بداخلاقی، نداشتن مهارت های لازم جهت پیشبرد زندگی زناشویی می پردازد و در انتهای توضیح هر یک از عامل ها، راهکار ارائه می دهد.

ویژگیهای خانواده ایرانی

الف - تعهد در برابر یکدیگر^۱

^۲ رادمش. رازهای خوشبختی. ص 9

^۱ خطیب مهارت های زندگی، ص 218

یکی از ویژگیهای خانواده ایرانی تعهد داشتن در قبال تأمین آرامش دیگر اعضای خانواده است. در خانواده های ایرانی، اعضا نه تنها خود را وقف آسایش خانواده، بلکه برای رشد و تعالی هر یک از اعضای آن تلاش میکنند.

متعهد بودن در قبال خانواده مبنای صرف زمان و نیروی اعضای خانواده برای فعالیتهایی است که به نحوی به خانواده مرتبط میشوند. تعهد یعنی وفادار ماندن به خانواده و اعضای، آن هنگام غم و شادی و وقایع خوشایند و ناخوشایند زندگی تعهد هم بر مبنای احساسی و عاطفه و هم بر پایه قصد و نیت استوار است. همسران و افرادی که در باره تعهد خود در قبال دیگران به بلوغ فکری لازم نرسیده اند و رفتاری دوسوگرایانه دارند در ازدواج و در کار کردن دچار مشکل خواهند شد و نتیجه این امر در بیشتر اوقات بی وفایی خواهد بود.¹

ب- مقابله مثبت با سختیها²

خانواده ایرانی در غلبه بر مشکلات نه تنها مشکلات خانوادگی را به دیگر مشکلات زندگی تعمیم نمی- دهد و از مشکلی که در آن گرفتار آمده فاجعه ای بزرگ و حل ناشدنی نمی سازد، بلکه توان خود را در مدیریت مشکل و کنار آمدن با آن نشان میدهد.

در دین مبین اسلام بر کمک خواهی از شکیبایی و نماز تاکید شده است.

و اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ³
از شکیبایی و نماز یاری جوید و به راستی این کار گران است مگر بر فروتنان.

استعانت وقتی صورت میگیرد که نیروی انسان به تنهایی نمیتواند امری مهم باحادثه ای پیش آمده را بر وفق مصلحت خود بر طرف سازد. در این اوقات بهترین یاور انسان، مقاومت و خویشتن داری اوست تا استقامت به خرج دهد و ارتباط خود را با خدا برقرار سازد.⁴

در کتاب مکارم الاخلاق نیز آمده است

¹ خانواده درمانی، گلابینگ، ص 49

² خطیب مهارتهای زندگی، ص 219

³ بقره: 45.

⁴ المیزان فی تفسیر القرآن، جلد 1، ص 229.

كان النبي (صلى الله عليه وآله) إذا أصابت أهله خصاصة نادى أهله: يا أهلاه! صلوا، صلوا.⁵

پیامبر(صلی الله علیه وآله) هرگاه خانواده اش دچار فقر و گرسنگی می شدند، خطاب به آنان صدا میزد: «ای کسان من ! نماز بگزارید، نماز.»

چنین سختیهایی هیچگاه ایشان را از ایفای نقش همسری و والدینی خویش غافل نکرد، بلکه آن حضرت در سراسر دوران زندگی خود با این سختی ها و بحرانیها به مقابله برخاست.

ج- همکاری میان اعضای خانواده¹

از مواردی که در خانواده سالم ایرانی به چشم می خورد، روحیه تعاون و همکاری میان اعضای خانواده است؛ در حالی که مسئولیت و نقش هر عضو نیز مشخص است. آموزه های اسلام نیز بر این موضوع تاکید دارد.

پیامبر خدا فرمود:

من لم يأنف من ثلاثٍ فهو مؤمنٌ حقًّا: خِدْمَةُ الْعِيَالِ، وَالْجُلُوسُ مَعَ الْفُقَرَاءِ وَالْأَكْلِ مَعَ خَادِمِهِ. هَذِهِ الْأَفْعَالُ مِنْ عِلَامَاتِ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ وَصَفَهُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ: (أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا).

هر کس از سه کار تکبر نوزد مؤمن حقیقی است: خدمت به خانواده، نشستن با فقرا و غذا خوردن با خدمتکارش این کارها از نشانه های مؤمنانی است که خداوند در کتابش از آنان این گونه یاد کرده است: اینان، مؤمنان حقیقی اند.²

د- مشخص بودن وظایف و نقشها³

در نظام خانواده، هر یک از اعضا مسئولیتها و وظایفی دارند که نشان از نقش مشخص و تعریف شده آنها دارد. بر همین اساس، مسئولیت زن و مرد در نظام خانواده کاملاً مشخص خواهد بود. برای نمونه،

⁵ مکارم الأخلاق، ج ۲، ص ۱۲۴؛ بحار الأنوار، ج ۹۰، ص ۳۷، ج ۴: الزهد، ابن حنبل، ص ۱۵.

¹ خطیب، مهارتهای زندگی، ص ۲۲۱.

² تاریخ مدینه دمشق، ج ۶، ص ۲۹، ۱۳۹۶: الفردوس، ج ۳، ص ۶۲۹، ج ۵۹۶۸؛ کنز العمال، ج ۱، ص ۱۵۵، ج ۷۷۴.

³ خطیب، مهارتهای زندگی، ص ۲۲۳.

اگر بدانیم که خدا در همه حال، مولای ماست و آنچه اتفاق افتاده، تصادفی و خارج از کنترل او نیست، راحت تر می توانیم آن را تحمل کنیم.

4-1-2. به نکات مثبت زندگی توجه کنید

مثبت نگری، توجه شما را از مشکلات با همسر و سختی های زندگی، به سمت خوبی ها و زیبایی های همسر و زندگیتان معطوف می سازد.

2-2. تعدیل مزاج¹

از دیدگاه طب سنتی هر انسانی دارای مزاجی خاص است و مزاج انسانها با هم تفاوت دارند. مزاج انسانها از عواملی تأثیر می پذیرد و بر برخی امور نیز تأثیر میگذارد. یکی از مواردی که مزاج انسان بر آن تأثیر میگذارد، اخلاق و رفتارهای انسانی است.

مزاج ها چهار گروه هستند: سودا، صفرا، دم و بلغم² اختلال مزاج ها بخشی مهم و اساسی در طب اسلامی است. از نظر طب اسلامی بسیاری از بیماری ها (از جمله بیماری های روحی و رفتاری) به اختلال در مزاج های چهار گانه برمی گردد و در پی به هم ریختن مزاج ها عوارض آن بروز می کند.³ به عنوان نمونه در صفحه 112 کتاب مزاج شناسی رضا نظر پور، عجله و شتاب دایمی، تندی و عصبانیت، تکبر از نشانه های مزاج صفرا دانسته شده و یادآور همان کتاب صفحه 129، وسواس داشتن، فکروخیال زیاد از نشانه های غلبه سودا در بدن است. بنابراین نوع مزاج بر اخلاق و رفتار افراد موثر است.

به نظر نگارنده در کنار هم چیدن این مطالب مارا به این موضوع رهنمون می سازد که بررسی مزاج ها و به تعدیل رساندن آنها، مسیر ما را در یاری رساندن به زوجین برای حفظ زندگی زناشویی، کوتاه تر و بلکه راحت تر خواهد کرد.

3. مهارت نداشتن زوجین برای پیشبرد زندگی زناشویی

¹ بررسی تأثیر مزاج بر اخلاق، نور محمدی غلام رضا، پیر بالایی زهرا.

² ابن بابویه، محمد بن علی، علل الشرائع، ص 106، ح 1.

³ نظر پور، مزاج شناسی اسلامی، ص 23

مهارت‌های زندگی یعنی توانمندی‌ها و قابلیت‌های بالفعل شده در برقراری روابط بین فردی و درون فردی مناسب و موثر، انجام مسئولیت‌های اجتماعی و شخصی، تصمیم‌گیری صحیح و حل تعارضات و کشمکش‌ها بدون توسل به اعمالی که به خود و دیگران صدمه بزند. مهارت‌های زندگی به انسان می‌آموزد که چگونه شکستگی را از خود دور سازد و به مسائل زندگی به عنوان معماهای قابل حل نگاه کند.¹

برخی از مهارت‌های لازم

- 1) مهارت همدلی: دنیا را از دریچه چشم فرد مقابل دیدن²
- 2) مهارت شاد بودن: شادی مولفه‌های گوناگونی مانند لذت شوخی، لذت بوی خوش، خرید هدیه، باهم بودن و... دارد.³
- 3) احترام به یک دیگر: بسیاری از زوجین به علت احساس نزدیکی که باهم دارند، به غلط تصور می‌کنند لازم نیست خیلی از احترامات را نسبت به یک دیگر رعایت کنند. همین امر موجب دلخوری و نااحتی می‌شوند.⁴
- 4) داشتن روحیه عذر خواهی و اعتراف به اشتباه: پذیرش خطا و اعتراف به اشتباه موجب می‌شود طرف مقابل از لجبازی و عمل متقابل و دعوا منصرف شود. و گاهی نسبت به همسر خویش علاقه بیشتری پیدا کند.⁵
- 5) جلوگیری از دخالت‌های نابه جای دیگران: هوشیارانه عمل کنید تا بتوانید دخالت‌های دلسوزانه و خیر خواهانه را از دخالت‌های بد خواهانه تشخیص دهید. اگر دید دخالتی مشکلی را حل نمی‌کند و روابط زناشویی را دچار تنش می‌کند، یا علاقه شما را به یک دیگر کاهش می‌دهد، دراین صورت اجازه دخالت ندهید.⁶
- 6) دعا و کاهش فشارهای روانی: آنچه موجب ناشادکامی می‌گردد وقوع سختی‌ها و یا گرفتار شدن انسان نیست. فقدان مهارت‌های لازم برای مقابله با پدیده‌های ناخوشایند است. دعا و ارتباط با خدا موجب تقویت توان انسان می‌گردد و بدین سان انسان را در برابر مشکلات قوی

¹ کیاسالار، سبک زندگی سالم 3، ص 204

² کیاسالار، سبک زندگی سالم 3، ص 210

³ پسینده، رضایت زناشویی ص (204)

⁴ موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت، خانواده موفق، ص 26

⁵ موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت، خانواده موفق، ص 23

⁶ موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت، خانواده موفق، ص 65

میسازد و موجب گذر موفقیت آمیز در برابر مشکلات می گردد. امام صادق (ع) در باره سیره پدر بزرگوارشان می فرماید: پدرم انگونه بود که هرگاه چیزی او را غمگین می ساخت، زنان و کودکان را جمع می کرد. و سپس دعا می نمود و آنان آمین می گفتن.¹

نتیجه گیری

پدیده پیچیده طلاق زیان های جبران ناپذیری را به جامعه انسانی وارد می کند. این موضوع از اهمیت ویژه ای برخوردار است زیرا این پدیده یک آسیب اجتماعی جدی است که تاثیرات گسترده ای بر فرد، خانواده و جامعه دارد. شناخت علت ها و راهکارهای پیشگیری از آن، می تواند به کاهش آسیب ها و بهبود کیفیت زندگی افراد و خانواده ها کمک کند. این پدیده دارای اضلاع مختلفی است. مقاله حاضر به روش توصیفی تحلیلی درباره راهکارهای پیش گیری از برخی علل و عوامل فردی طلاق به رشته تحریر در آمده است. عوامل فردی به عنوان بعدی مهم می تواند در کاهش آمار طلاق موثر باشد. در ایران با استمداد از فرهنگ غنی اسلامی می توان گامی مهم در جهت کاهش آمار طلاق برداشت. حاصل آنکه فرد به جای تمرکز بر روی رفتار طرف مقابل و متوقع بودن، می تواند با تمرکز بر روی خود و جایگزین کردن رفتارها و کردارهایی مانند: توجه به معیارها از جمله امانت داری، بردباری، تواضع، از خود گذشتگی، توجه به تغذیه و تعدیل مزاج، همدلی، احترام و... می تواند مانع از شکل گیری بسیاری از عوامل طلاق گردد. اما به نظر می رسد جای یک اطلاع رسانی قوی از آموزه های غنی اسلامی که می تواند یاری گر زوجین در امر ثبات و پایداری زندگی باشد بسیار خالیست.

¹ بحار الانوار، ج 68، ص 143

فهرست منابع:

قرآن کریم

- 1 الحرائی، الحسن بن علی (م 381ق)، تحف العقول، قم: موسسه النشر اسلامی، 1404ق.
- 2 الركراجکی الطرابلسی، محمد ابن علی، کثر الفوائد، تصحیح: عبدالله نعمته، قم: دار الذخائر، 1410ق.
- 3 الطبرسی، الفضل بن حسن (م 1348ق)، مکارم الأخلاق، قم: موسسه النشر اسلامی، 1414ق
- 4 الكلینی الرازی (م 329ق)، محمد ابن یعقوب، الکافی، بیروت: دارصعب ودار التعارف 1401ق
- 5 المدائنی (ابن ابی الحدید)(م 656ق)، عبد احمید محمد شرح نهج البلاغه تحقیق: محمد ابو الفضل ابراهیم، بیروت: داراحیاء التراث، 1387ق،
- 6 الهندی، علی المتقی بن حسام الدین، کنز العمال، بیروت: مکتبه التراث الاسامی 1397 ق.
- 7 آمدی، عبد الواحد بن محمد، غرر الحکم، تهران: دانشگاه تهران، 1373
- 8 پسینده، عباس، رضایت زناشویی، چاپ 15، (موسسه انتشاراتی دارالحديث، 1402).
- 9 خطیب، سید مهدی، مهارتهای زندگی، قم: سازمان چاپ ونشر دارالحديث، 1397.
- 10 دیلمی همدانی، شیرویه بن شهردار، الفردوس، بیروت: دارالکتب، العمیه، 1406ق
- 11 رادمنش، مسلم، رازهای خوشبختی، قم پردیسان 1386.
- 12 ساموئل، خانواده درمانی، گلادینگ، ترجمه فرشاد بهاری و همکاران، تهران: تذکيه، 1386.
- 13 شعیری سبزواری، محمد بن محمد، جامع الأخبار، قم: موسسه آل البيت عليهم السلام 1414ق.
- 14 شیبانی، احمد بن محمد، منسد ابن حنبل، بیروت: دار الفكر، 1414ق.
- 15 طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، قم، جامعه مدرسین، 1417 ق.

16	طوسی محمد بن حسن، تهذیب الأحکام، تهران : دارالکتب الاسلامیه. 1364
17	علی بن حسن بن هبته الله، تاریخ مدینه دمشق، بیروت : دار الفکر، 1415 ق.
18	قشیری نیشابوری، مسلم بن حجاج، صحیح مسلم، قاهره : دارالحديث 1412 ق
19	کیاسالار، محمد، سبک زندگی سالم، تهران : پارسای سلامت، 1396.
20	مجلسی محمد باقر، بحار الانوار، تهران : مکتب الاسلامیه، 1388 ق.
21	محمد ابن علی، ابن بابویه القمی (شیخ الصدوق) (م 381 ق) تحقیق علی امیر غفاری، من لا یحضره الفقیه، ج 3، قم : موسسه النشر اسلامی،
22	موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت، خانواده موفق، تهران: قدر ولایت، 1388
	مقالات
23	کربلایی، ناصر. ثامانی، احسان. 1399. آسیب شناسی طلاق و راهکارهای فقهی و حقوقی پیشگیری از آن با استعانت به سبک زندگی اسلامی
24	نور محمدی غلام رضا، پیر بالایی زهرا، بررسی تاثیر مزاج بر اخلاق.